

Karel Mašek: Pohádky špatně končící

Ne hluboká právě, ani nová, ani zvláště odvážná, ale místy milá, příjemná, jímavá kniha. *Pohádka* je typický genre pro naši soumráčnou, hádankovitou dobu, kdy srdce znovu procitá a jeho tluk začíná se hýbat pod dlouhou chladnou vládou pozitivismu a rozumářství. Srdce lidské, jeho touhy, klamy, nestálost, živelná hra, věčná nenasyčenost a bolestná bezedná neprozkoumanost a neznalost sobě samému i jiným, jeho prudké nadšení a rychlá kleslost, lačná touha po slunci a štěstí i hořké odříkavé zkonejšení . . . právě toto nevypočítatelné, proměnné, dubnové *srdce* — ani *duše* ani *duch* . . . to je rek knížky p. Maškovy. Srdce začíná se hádat zase s rozumem, životem, osudem i nutností, začíná si trochu uvědomovat hlubokou studnu, z níž žíví život a z níž váží se nejčistší jeho vody, po nichž tolik duší lační a tolik jich zmirá, pociťuje se tím, čím skutečně je, velikou záhadou i tajemnou silou vesmíru a bytí. Život, jenž byl racionalistům a naturalistům tak průhledný a jasný, stává se nám zase temný, slavný, záhadný a hluboký, díky jeho temnému purpurovému vínu . . . a my zase se s ním přeme, tušíme ho, hádáme se s ním a také trochu ho podvádíme v tom nejstarším a nejelementárnějším, nejprostším i nejsladším a nejšeřejším genu, jehož kořeny tkví v beztvarych předkulturních hlubinách, v nezformované a neznivelované posud prsti lidu . . . v *pohádce*. Přichází zase ta sladká a věrná a čistá věc, kterou ocenili již znamenitě staří romantikové (kteří také stonali na srdce a kteří umírali hořem z velikých dmutí jeho touhy, již nestačila žádná pozemská plachta ani křídlo) . . . přichází znovu ke cti v moderní době. Přichází ke cti v době, která je tak k smrti znavena realitou, hrdými, suchými, podrobnými, střízlivými jejími fakty a údaji, tvrdou její vládou. Přichází ke cti, kdy cítí se, že realita, místo aby vedla k poesii, často odváděla od ní a zařasovala, pohřbívala ji jako pramen pod střepy a kamením zbytečné, falešné, úzké a svárivé kultury. Chápe se, že jediné, oč jde v umění a poesii, jest *esence duševní, podstata, smysl* . . . všecko ostatní že je od ďábla. A chápe se, že v malé pohádce jako v hladině lesní studánky může se zrcadlit celé nebe se sladkým sluncem i bílým, pošetilým tahem oblaků a hrou mraků a večer chladné věčné hvězdy.

Mnoho melancholie, únavy a hoře leží ovšem na všech těchto moderních pohádkách. Plyne to už z podstaty věci, z toho, že tu běží vlastně o umělou *restauraci* genu *mrtvého*, o hru s reflexy, o podsunované a uvědomělé tendence, jež nahrazovala kdysi spontánnost. Dekadentní mdlota z vyčerpání ostatních novějších forem

života leží sama sebou již na moderní pohádce a v tom je příčina, proč její smutek je tak sladký a měkký, její šero tak náladové a tuch plně, její ironie tak ztlumená a hluboká. Je v ní právě kus klamu, zmocněného a podloženého několika příčinami, jež jsem uvedl. Ale z toho plyne i jisté nebezpečí pro moderní literaturu, totiž to, že sám *kostým*, sama *forma* pohádky sugeruje již hloubku a poesii a že i docela prostřední pohádky mohou vypadnout docela filosoficky a graciosně a dávat čtenáři po případě více tušit, než do nich vložil autor. Ale to je konečně nepřijemnost immanentní umění vůbec a právě nejsubltilnějším, nejjemnějším, nejprehavějším a tím nejiluzivnějším jeho formám a způsobům.

P. Maškovy Pohádky jsou různé hodnoty. Některé kazi konvenční aparát, známá elegická neb ironická nebo meditativní šablona nebo dekorace. Některým vadí také — jak bych to řekl? příliš rozšafná a střízlivá dikce, jiným zase omlětost temat, které traktují. Ale jsou tu i čísla zvláštní polomelancholické poloironické noty, zvláštní citové i náladové intonace, v kterých zpívají i pláčí zvony duše i života čistým stříbrným tónem, ne silným sice, ani mohutným ještě, ale již slyšitelným.

Autor ***: Mizení . . .

Autor-začátečník je docela ve vleku anemické dekadentní manýry nejhoršího zrna. Stavby deprese, mdloby, choroby, halucinací, třesění, stále stejné vlekly a rozplizle monotonní slovnou parafrází. Slovo „duše“ je sice psáno všude s velkou počátečnou písmenou, ale to je všechna reverence, kterou jí autor prokazuje. Podobá se farizejům, kteří říkají stále jen: Pane, Pane! Po psychologii de facto není tu ani stopy, ani nejmenšího náběhu k ní. Všecko, co podal p. ***, jest jen jakási fantastická, nekontrolovatelná monografie souchoťin v posledních stadiích. Nervy a zase nervy . . . záchvaty jich, bolest, křeče, rozmary . . . Ano: ale Duše? To slovo je tu bráno docela nadarmo. Kniha je docela obmezeněcky materialistická, vším: sujetem, methodou, stilem. Její methoda je ta nejprimitivnější: popis, popis, stále popis. Materiální děje, kombinace, stavy, fakta přenáší stále a s důslednou vytrvalostí do sféry Psychy (nebo toho, čemu tak p. *** říká, je to vlastně psychopathia sexualis) a podává tak v nejlepší podobě jistou materialisační metaforu chorobného a pudového života duševního. Jaký omyl v tom je, daleko jasnější a exaktnější stavy duševní opisovat per longum et latum blátivými metaforami hmotného světa, vi jen p. ***. Je to umělecké dětinství nebo divoštství celá tato manie materiální psychologie. Bezúčelný primitivismus, modlářská extase před duševním prázdňem, jež nelze kontrolovat a je nevypočítatelné ve svých hysterických křečích. Je to nudná a hloupá mystifikace popisovat z dlouha a ze široka podvědomé, nekontrolovatelné, prý, duševní stavy (při zkaženém žaludku a desorganisované soustavě nervo-sexuální) a zabíjet tak a limine fori obrazivost, která, kdyby měla skutečně plodný terén psychologie reálné a nadprůměrné, mohla by snad růst a sílit a zmocí časem skutečný úkol umění a poesie. Takový mystifikátor, vyhýbající se poctivé práci, při níž je možná kontrola intelektu, poškodí nakonec jen sama sebe a zabije ty zárodky vlohy, které v něm snad byly a které poctivou uměleckou kázní daly by se vypěstovat v sílu a schopnost. Taktó nabírá jen děravým sítem vodu a výsledek všeho: klam, nuda a prázdno.

Vladimír Jelovšek: Simfonije

V úpravě originálně míněné, ale ve skutečnosti poněkud křiklavé a nehorázné, uvěřejňuje mladý chorvatský básník mezi námi žijící první sbírku svých rapso-dických veršů. Kniha způsobila na jihu, ve vlasti básníkův, mnoho zlé krve jako práce člověka, jenž octnul se na zhoubných cestách skepse, modernismu a jiných podobných otravných idejí a směrů, jichž bylo donedávna ušetřeno křepké Chorvatsko. Myslím, že odpor ten jest trochu krátkozraký a že knížkou p. Jelovškovou nekolportuje se do literatury chorvatské žádný jed. Obsahovou a myšlenkovou stránkou, již můžeme snáze posoudit než formu, dikci a expresi básníka, vymyká se p. Jelovšek skoro úplně dekadentní mdllobě a nervovému rozkladu: naopak často cítile člověka myslícího až lačně a chvatně, zaujatého bolestmi moderního člověka nejen s jeho egoistickou, ale i sociální a ethickou basí. Problémy sociální i kulturní, jak je chytíla vnímavá mladá mysl z větrů a proudů nesoucích se Evropou, vyslovovány jsou tu s mužnou otevřeností a opravdovostí, které znamenitě svědčí, pokud můžeme soudit per analogiam s naší poesii, ty *volné verše*, v nichž je psána většina prací p. Jelovškových. Rozvlněné větry idejí nesnadno dají se poutat v úzký ztrnulý tvar starého monotonního schematu veršového, a jsou sensece, city a ideje, pro něž není případnějšího výrazu nad volný, pružný, nesčíslného nuancování schopný *vers libre*, jak známe to již u starých básníků, ku př. *Heinea (Nordsee-bilder)*, jenž byl p. Jelovškovi vzorem. Pokud dovedu posoudit, dovede p. Jelovšek veršem tímto (místy alespoň) velmi dobře odstínit vnitřní vzrušení, nepokoj touhy, chvat nervů i dynamický rytmus představ, jež ho nesou, a přizpůsobit měnivou tuto formu vnitřnímu poetickému charakteru sujetů a dějů.

Jaroslav Vrchlický: Moderní básníci angličtí (1700—1800)

Po dvou velkých anthologiích poesie francouzské a jedné věnované poesii italské podává pan Vrchlický anthologii anglické poesie, o níž právem dí v předmluvě, že „je bez odporu největší rozsahem i jakostí ze všech evropských“. Kniha ležící před námi sluje „moderní“ anglickou poesii zčásti alespoň per nefas: podává také hodný kus poesie *pseudoklasické* z XVIII. století a vrcholí v *hnutí romantickém* (Byron, Moore, Coleridge, Scott, Blake, Shelley atd.) a reakčně *realistickém* (William Wordsworth) — z doby Victoriiny, která se obyčejně rozumí, mluví-li se o moderní poesii anglické, nepodává posud nic. Ta, dojde-li k ní vůbec, jak praví pan překladatel v úvodě, bude obsažena v knize další.

Není třeba vykládat všechny vady anthologie sebebezpečněji sestavované, ale není třeba také zapírat veliký význam takové práce, budiž sebe kusejší a neúplnější, pro nás, kde je anglická poesie i většině literátů „terra incognita“. Anthologie p. Vrchlického nehřeší ostatně neúplností, naopak: zdá se nám, že v tom směru je tu dobrého až příliš mnoho a myslíme, že by dílu bylo jen prospělo, kdyby z té padesátky básníků, jež přináší, odpadla třeba polovička, ale zato byly rozmnoženy ukázky z několika velikých básnických typů. Mnohé jméno je tu jen lexikálně